Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 11 ФЕВРАЛЬ 1989 ШУ. ★ № 18 (7676). ★ Мах 3 кеп.

ТЕХНИКА—КИЙЧОН МУГIАРЕ

ДЕКХАРЕХ ЛОАРХIАБУ

«Гудермесский» яхача совхоза механически мастерске помещени цхьан ханна 13—15 трактора ремонт е йиш йолаш йоккха я. Хьалъяь дукха ха яле а, цIена йолаш санна хет из. Чуваьлча йIайха, сийрда, паргIата я цун цехашка, йолаш я укхаза ремонтникаштеи механизаторашти салаIара, пайдане ха дIаяхьара эша ЦIе уголок, дIайхеи шийлен хий.

— БIаьстан - кхашкара балхаш дIадоладе дукха ха йисаяц, — йоах механика-контролера Шамурзаев Хьабиба. — Цудухьа беррига теркам тIабахнйтаб оаха техника ханнахьа а сихха а тоаяь яккхара. Из дара эша нах болаш ба мехмастерске.

Укхазарча заведующе А. Алтимирова дийцар шоай балхах лаьца. Боахаме ши бIаь совгIа тайп-тайпарча маркех йола трактораш я. Царех дилъагIа дакъа яраш къаьна, капитальни ремонт ца йича яргйоацаш я. Цудухьа уж хьалхарча аргIагIа чулоахк мехмастерске.

— Геттара еха трактораш «Сельхозтехнике» дIайига мегаргья. ХIаьта а из де сихлац укхаза, хIана аьлча боккха мах бала беза уж тоаярах. Ше шийна финансировани яра хьалашка болх беча совхоза из никъ хьашт бац.

— Кхы де хIама доацаш дисача мара «Сельхозтехнике» долхац тхо, — йоах А. Алтемирова. — Боккха мах баккхарал совгIа, дукхагIа йолча хана во ю цига ремонт. Укх шера массехк моттиг хиннай тоаяьй аьнна цIа-йоалаль трактораш юхайига езаш. ХIаьта тха мехмастерскера араьнна техника къарца луш болх беш я.

ДIадахача шера йилълагIча квартале мехмастерскера араьннай ткъо трактор. Уж тоаеча хьинар кхо ца деш, къахьийгар токара В. Козлова, аьшка пхьара Хь. Юсупова, топливни аппаратура тоаеш волча С. Магомедова, цIастапхьара Хь. Горчханова, моториста П. Литвина, кхычар. Дерригa ремонтни балхаш деча дакъа лаьцар механизатораша А. Шамаева, А. Эдельсултанова, Л. Микиева, У. Эдельсултанова, отделеней механикаша Л.-А. Баскаева, М. Баригова.

— ЧIоагIа накъавоал тхона генератораши стартераши тоаеш, аккумуляторашка хьожаш вола Садков Сергей, — аьлар мехмастерске заведующе. — Дукха ха я из техникаца айхха гIулакх доагIаш вола. Цу юкъа кIоаргга Iомаяьй цо ший профессе къайленаш. ХIанз къоначар хьехамча ва из.

МугIарагIа хьалъоттаяь латт мехмастерске 12 трактор. ХIаранена юхе нах хьувз. Дукха ха йисаяц уж тоаяь яла. Еррига а укх кварталагIа ремонтах чакхъяккха езар 29 трактор я. ХIанзле царех вурийтта кийчон мугIаре дIаоттаяьй. Каста царех дIакхетаргья кхы а бархI. Цул совгIа, тоаяьй ши измелчитель, массехк тIехьаювза агрегат.

Ремонт мишта яьй хьожаш лаьрхxIа вIашагIъелла комиссе я совхозе. Цун кулгалхо ва боахама керттера инженер А. Висархаджиев. Дале а, тIеххьара дош оаларй мах бери тракторист ше ва. Из бакъахьа а да, хIана аьлча цо лелае езаш я тоаяь яьна транспорт.

Болх юхатетта керттера бахьан — цхьайола оатхалаш лаха низкъала хилар. Къаьстта чIоагIа тоъаш яц тайп - тайпара подшипникаш, топливни аппаратура. Уж Iалашъяра ди юккъа райагроснабе ада везаш хул А. Алтемиров. ДукхагIйолча хана ваьсса цIавоагIа из цигара.

— Массехк шу хьалха укх тайпара хьал дацар, — йоах А. Алтемирова. — Эшаш йола оатхал цу сахьате кора ца йоагIе а, шин-кхаь дийнахьа Iалашъе таро хулар. ХIанз цу хьакъехьа цхьанна хIаманца бакъбе йиш йоаца кегар боал.

Тоае еза комбайнаш дукха я боахаме. Цудухьа, бIаьсти хьатIакхачарга а ца хьежаш, ханнахьа тохабеннаб механизатораш из дара. Из иштта долга оаха кхетадир комбайнераца Шамаев Шарипаца къамаьл дича.

Из ше районе дикагIболча механизаторех цаI ва. Соахка 830 гектара тIара ялат чуйийцад цо. Цу тайпара хьокхамаш долаш кхы комбайнер вац боахаме.

— Шер-шера цIена комбайнаш я яхаш бала бахь администрацега цхьаболча са новкъосташа, — аьлар цо. — Царна мотт, техника керда хилча, цо болх дикагIа а дукхагIа а бертба, аьнна. Дуккхача шерашка къахьегаш аз кхетадаьд, комбайна болх керттерча даькъе ремонт дика ярах тийша болга. ХIаьта цIена комбайнаш йохаш, из бахьан долаш болх юкъагIбусаш масалаш кIезига дац.

Ш. Шамаев дIабахача беттa чакхваьлар ший техникана ремонт яь. Хьамча оасаш, чархаш, аккумулятор, кхыйола талха тарлу оатхалаш комбайна тIера хьа а яьха, тешшамеча моттиге дIаехкар. ХIанз сапаргIата ва из. Цул совгIа, кхыбараштa новкъостал а ду ремонт еча.

ДукхагIйола тIехьатосса инвентарь мехмастерске хьайоалаяц. Из бригадашка тоаю. Тхо цига долаш цох 70 процент яр кийчон мугIаре дIаоттаяьяр. Юхейисар а каста тоаяь яккха лерхIаш бар механизатораш.

Аренда хьисапе болх беча бригадаша, звеноша шоашта тIачIоагIъяь техника цхьаннех а тийша йитац. Цар дерригa ремонтни балхаш шоаш чакхдоах.

— Царна планаш уттаеш къахьега дезац, — йоахар совхоза кулгалхоша. — Уж шоаш ба дай. Бакъахьа дар кхычар а из Iилма кхетадоре. ЦаI да шеко йоацаш: новкъарленаш дукха яле а, 23 февраль хьатIакхачале дерригa ремонтни балхаш чакхдаха низ кхоачаргба тха.

Долче, бIаьстан - кхашкара балхаш ханнахьа дIадоладе а дикагIйолча агротехнически ханашка чакхдаха а таро йолаш хургья совхоза коллектив.

М. МУРАТОВ.

БIУБЕННА КЪАХЬЕГ

Мело ца еш дIадоладаьд ер шу В. И. Ленина цIерагIеча Грознениски мехкдаьтта чакхдоахача завода ЭЛОУ-АВТ яхача установка технологаша. Цар планал совгIа арахийцай дуккха эзараш тоннаш тайп - тайпара продукци. Белгалдаккха деза, из еррига а лакхарча технологически дIадехараштa жоп луш йолга а.

Сево аьттув беннаб цу установка коллективана уж толамаш даха? Эггара хьалха укхазара болхлой лакха квалификаци йолаш хиларо. ХIаранe сиха а дика а кхоачашду шийна тIадилла молагIа декхар. ДукхагIбола технологаш массехк професе къайленаш йовзаш ба. Цо таро лу могаш воацаш е кхыдола бахьан нийкха балха тIераваьнначоа когаметта керда саг дIаоттаве.

Дика лел укхаза ресурсех бизза пайда эцара гIулакх а. Мехкдаьтта чакхдоакнхачар январе кхояьй дукха электроэнерги, доагор, пар.

Социалистически яхье цахаддаш хьалхле лелае аьттув балац цхьанне а, из де ловраш дукха хилар бахьан долаш. Цхьабакъда, таханарча дийнахьа котало Дудченко Николайи Гумаров Шакири керте латтача сменашка я.

А. ЗАМИДОВ.

Шоай планаш хавал хьалха кхоачашъяра шерра социалистически яхь йоаржаяь, цу яхье хадданза хьалха а латташ, тIаийца декхараш дика тIеххкоачашдеш бола болхлой кIезига бац «Чечингграждaнстрой» объединене чуйоагIача СМУ-4 коллективе. Царех цаI я Яковенко Ольга Андреевнас кулгалду штукатурий-малярий бригада. Цхьаккха смена дIаяхийтаяц цар шоай норма 110—120 процент кхоачаш ца еш, иштта лакха я къахьегама овсарле а.

Ткъо шу дизад Ольга Андреевнас укх бригадана кулгалду. ХIара шера ше Iомадаьр довза гIерташ, цкъа шийга хьаьннар шозлагIа кердадаккха ца дезаш болх бе йолаелар из. Социалистически яхье хадданза хьалха латташ къахбегаш хьайоагIа цун коллектив.

Ший опыт, дикагIйола балха методаш дIайовзийташ цо хьалкхебаь говзанчаш итташ ба. Цудухьа управлене кагирхой хьехамчех дикагIа лоархIачарех цаI я из.

Иштта, дика производственники хьакъал дола хьехамчеи хинна Iац коммунист Яковенко. Из я СМУ-4 партбюро член, ЧИУС парткома член. ХIаьта цун хьанала къахьегам белгал ца боаккхаш бисабац. Цунна еннай «Знак Почета», Ленина орденаш, медалаш. Дукха да цунна тийнна маьхера совгIаташ, кхайкадаь баркалаш.

Цун бригаде цаI санна массавар а ва дика къахьегаш. ХIаьта а дикагIчарна юкъе дикагIбараш нийслу. Царех ба бригадира помощник политинформатор Дениева Раиса, Оздамирова Бирлант, Мальцагова Вайсари, Ибрагимова Барият. Уж ба башха говзанчаш. Царех хIара яр лакха разряд йолаш я.

Массехана шоашта тIадехка декхараш диззан дикен кхоачашдеш хьабоагIа уж.

М. ЧАХКИЕВ.

СУРТАШ ТIА: Бригадир О. А. Яковенко; штукатурашималяраш Р. Дениева, Б. Оздамирова, Б. Мальцагова, Б. Ибрагимова.

И. ПЛИЕВА сурташ.

АРЕНДАНА—ШЕРРА НИКЪ

КЕРТТЕРДАР

Вай республика юрта боахаме шерра никъ луш боагIа арендана. Шийна из бала безалта хьагойташ а шийха доала беркат хьагойташ из ше а я, ше юкъе мел хьакха ча моттиге.

МалагIа теркам тIабохийт цу гIулакха наьсархоша, мичахьа кхьачай аренда, фу новкъостал дIакхоач ахархошка района АПО Советагара, цун управленегара а аренда сихагIа производства юкъеяхьара? Цу хьакъехьа къамаьл хилар тха корреспондента АПО Совета управлене начальникаца Газдиев Японций Ахьмадаца.

— Мичча тайпара аьнна, катехха дIадоладе йиш йоацарех гIулакх да из. — аьлар цо. — Цудухьа чIоагIа хьожаш а ладувгIаш а бу оаха из болх. Шоана ма хеталаш, арендах ца тешаш е цун дика тIехьале ца йовзаш, тхо юхаувзалу, аьнна. Тхо цох теша а теш, юххера тхьамадал цунга кхоачаргдолга а хов. Тхона дагайоаллар-м цу гIулакха оахош юххьанца цаяь кийчо а боахамаш Iаяха экономически чIоагIа ца хилар а да. Цхьа кийчо ма езий, арендана а. Яьссача моттиге хьае йиш йолаш яла-ре-м совхозий директорий приказаш мара хIама мича эшар цига.

— **«Экажевский» совхоза керттерча экономиста Балаев Идрисаца цу дешах аз къамаьл деш укх тайпара уйлаш яр цо хьакъоагаеш. Цо йоахар: «Хьалха, 1930-40 шерашка из аренда бокъонца вай кхашка юкъеяьннача хана арендах дIанидаь лаьтта эггара дукхагIдале 2 — 3 гектар мара хилацар. Иззала йола участок-кха цун Iунал дулургдолаш хулар, хIана аьлча, цун бокъо яр говраворда леладе. Цу говра-вордаца хиннад дерригa цун производственни вахар. Юртора кхай тIа водаш ший говр-вордаца водаш хиннав, беррига дезал тIа а ховшабий. Цул тIехьагIа говр хьа а яьсте макха тIехьа а бийзе хьажкIай кхай тIа йоаккхаш хиннай говр. Чуэдача хана а иштта хиннад. Арендатора коара доаш а хьажкIех диза хиннад, Iаьдала дIаяла шортта хьажкIа хиннай. Цу хана тха хинна колхоза председатель Муталиев Боболи цIе байракх йоацаш цIавоагIаш хиннавад, йоах, элеваторе хьажкIаш дIачуенначул тIехьагIа.**

ХIанз говра а яц. Вордаш а яц. Трактораш а тоъац массаволча арендатора дIаяла. Тхо долча арендах лаьтта деха ухача наха эшац бIаьш гектараш лаьтта. Царна эш шоай дезала доалде низ хиллала йола участкаш».

Сона хеташ, нийса хьакъал да экономиста хьакхайкадер. Говр юхе йоаца ахархо цу хана а хиннавац визза ахархо, тахан а вац. Говр а лелаяйтац цунга, трактор а яц цунна дIаяла. Фу де деза цу моча ахархоша тахан аренда никъ шоашта хьабаьржача хана?

— Говрашта меттел зIамига тракторилгаш, царна тIехьаювза инвентарь телевизорча мара бIаргагац вай ахархочоа. Уж вайцига хьакхачалехьа нонагIо ха яргья. Говраш чIоагIа эш таханарча ахархошта а. Цар вIалла Iаьдало саготде цадезаш шоай чотах доакъар а Iалашдергдар царна. Цхьа ха ма ярий, говр бIаргайича моастагIа мо лоархIаш. ХIаьта а тахан юкъ-юкъерча наха а тха совхозо а хадийтац говрий фу. Уж йолчарца а хIаьта оахош новкъостал даь а бувзам оттабергба оаха нахаца, къаьстта баьцадaараш кхедечеи сома гаьнаш лелаечеи.

— Дика да вай дай опыт, практика йиц ца ялар а. Арендаи накъадарг мел дола хIама юкъе эзача бакъахьа дар, цун истори гаьна дале а тахан хьахинна мара из деце а. ХIаьта а хIанзалца вай дийцар — воашта хилча бакъахьа хетар дар. Дика хетар, аренда хетадаь хIанзалца хьадаьр а хIанзчух тIехьагIа шиŭ аргIанга хьежаш дар а фуд хайча.

— Аргда аз цох а. Аз лакхехьа оахош кIезига яьча кийчонах лувцача хана сона дага хиннар вай дийца «дагара истори» дар. Дикка хьажанзар тхо цу хана тхоай таронашка, аренда юкъе яккха мегаргйолча такилгашка. ХIаьта а, керттера дар дицдаланзар тхона. Из да дIадахача шера 1-ча январе денз йиззача хозрасчетагеи самофинансированетеи оаха даьха дерригa тхоай боахамаш, вешта аьлча, еррига совхозаш.

— Фу пайда, фу беркат даьлар шоана цу гIулакхах?

— Цифраща аргда аз из. Уж прогрессиани формаш производства юкъе яхара лард 1986 шерагара хьайолаелар тха. Из йолаелар производственни подразделенешта юкъе дIа-хьа леладу гIулакхаш чекий системах леладергдолаш вIаштIехьданккхарца. Цу шера юртбоахама продукцега дIабода мах 786 эзар сома чухьбаьккхар оаха. Вешта аьлча, иззала ахча совхозий кассашка а дусаш чакхдаьлар из шу. Цун тIехьа доагIар кхы я беркатегIа хилар. 1987 шера из цифра совхозаша дIакхоачайир 1 млн. 196 эзар сомага.

ХIанз арендни подряда а чIоагIа накъайоал из система.

— Арендни подряд мишта дIайолаелар шун, малагIча овлаш тIара дIадоладир оаш из гIулакх?

— Овлаш-м лакхехьа аз аьннача тайпара чекови система тIара дIадоладелар. ХIаьта а, шиŭ белгалонаш хилар аренда а. Iалаьмате дукха гулбора оаха совхозий специалисташ цу юкъа. Массехк семинар хилар. Республика агропроме тхо а хилар массехказа цу хьакъехьа Iоднйха. Цул тIехьагIа совхозий болхлошта юкъе дийцар оаха из дош, царца дага а доалаш. Цул совгIа, АПО специалисташ дIачIоагIбир хIара совхозе практически новкъостал де аьнна.

— Дика а дукха а болх ба оаш баьр а хIанз беш латтар а. Мел хьалдаьккхад цу балхо аренда гIулакх?

— Хоаяллала лераш йитай оаха баьча балхо 1400 гектар лаьтта леладу хIанз арендатораша «40 лет Октября» яхача совхозе. Цул совгIа, 1170 бежан а цар доалахьа кхаьчад. «Экажевский» совхозе беррига хьайбай боахам арендах дIабеннаб. Дагадехадолаш аргда аз, дукха ха йоацаш шун газета тIа а йийцар цун хьалхара опыт. «Назрановский» совхозе а иштта юкъе йоалаш латт аренда. Укх шера денз арендатораша доал дергда цу совхозерча 1290 гектар лаьтта.

— Сона хеташ, массайолча моттигашка лелац аренда гIулакх вайна хеттача тайпара дика. Се цхьайолча моттигашка хилацца дагалаьца ях аз-м.

— Йовз тхона тхоай мела моттигаш а. Уж, хала хете а, кIезига яц. Дукха нах бус арендах дола тха хьехама бакъ дош дIацакхоачаш, дукха нах бус тха хаьдда дола новкъостал дIацакхоачаш а аренда организмах ца нхеташ а. Лоацца аьлча, еррига район дIатIайийрзаяц цу гIулакха хIанз а. Дукха ха йоацаш хиннача райисполкома заседане цIенхаштта дийцар аренда юкъе йоаккхача оаха гучадувлийтача кхоачамбоацарех. Цига оаха оттадир цIаьхха наха юкъе даха, царна арендах лаьца къамаьл де, тхоашкара эшар фуд хьажа. Юрташка сходаш а хургья цу деша хетаяь.

— Эггара хьалха Сурхотlа е езар цу тайпара сход. ХIана аьлча, аренда кIезига хьоаеш моттиг я из.

— Нийса да. Цигарча «Маяк» яхача совхозе аренда белгалонаш дукха хоалуш яц, массехказа из дош дийцадале а.

— Юртсоветий председателаш а хила беза цу гIулакха хьинаре. Масала, школаш юстара ма йисайий. Уж а юкъе эзача бакъахьа едарий аренда?

— Юкъе эзача бакъахьа а я, оза йоагIаш а я. Цу гIулакхага хьожаш хургда тхо.

— Баркал хилда. Ка яйла шун аренда наькъ тIа.

Къамаьл дIаяздаьр — М. ЗАНГИЕВ, тха собкорр.

КПСС ЦК Полютбюро комиссе

ДУКХАГIА ХОАМАШ ДЕ НАХАГА

Шин кIирал кIеззига дукхагIа мара ха йисаяц СССР Министрий Совета баьча соцамагIа Армянски ЛЭС-а цкъарчоа цхьоалагIа энергоблока, хIаьта цул тIехьагIа еррига станци а соцаяра. Из тIаийцабар укх шера январь бетта, мохк аьгачул тIехьагIа, республика территоре тIа хьахинна юкъера сейсмически хьал чоте а лоацаш. Мехка правительства из решени могаеш тIаийцаяр Армене общественноста, шерра комментареш йора цунна массови информаце средстваша.

Цхьабакъда, хьагучадаьнначох, цу общественноста, къахьегама коллективашта, республика беррига а бахархошта геттара кIезига хоамаш даь хиннад электроэнергеца Iалашо яра даькъе нийслургйолча халонех, из кхояра диназ даргдоацача гIулакхех. Цу тайпарча практикана ирра критика яьяр 7-ча феврале СССР Министрий Совета Председатела заместитела Л. А. Воронина яьча КПСС ЦК Политбюро комиссе аргIапарча заседане.

ХIанз а тIехь республике йоацаш я салоIа денош тIехьа-хьалха а доахаш, промышленни предприятеши организацеши цахаддаш чакхдоаккхача балха кIиран тIа яхара, коммунально-бытови хьашташта лаьрхIа электроэнерги дIаахийтара ограниченеш яра йола хьадда план.

Разданcки ГРЭС-а мощность алсамъяккхара балхаш а, хIаьта иштта СССР Минэнерго а «Армглавэнерго» управлене а бехкагIа нийсденна дола Армянски АЭС-а перепрофилировани яра даькъе тохкамаш делга эсала лелаш хилара критика яьй комиссе. Республика энергеца Iалашъеча даькъе этта чоалхане хьал дIадаккхара гIо дар духьа комиссе дийцад хьалха хьаахийта лийрхIачул дукхагIа Iалама газ хьакхачийтара хьакъехьара дош. Цул совгIа, Армянски АЭС соцаьчул тIехьагIа хьахургйола электроэнерге дефицит дIаса екъаргья Закавказья еррига республикашта юкъе. Армянски СССР министерствaштеи ведомстваштеи демогадаьд электроэнерги кхояра тIехьара яхь дIайолаелга, кхом берашта вознаграждениеш яра а из бе-башха ца хеташ йоаерашта гIодаш деттара а даькъе вIалла юха а ца увзалуш.

Къаьстта белгалдаьккхадар хатар хиннача лона гIишлон площадкаш, хIаьта иштта гIум, тIо, туф, кхыйола моттигера гIишлон материалаш кийчъеш йола предприятеш электроэнергеца Iалашъелга лоархIаме гIулакх долга.

Степанаване а Степанавански районе а мохк агарах хьахинна тIехьаленаш дIаяхара болча леламах дола дош цIенхаштта дийцар комиссе, сейсмологаша тIеххьара даьча тохкамаша бакъдир дукха квартираш йола цIенош хьалдара города хIанзара территори пайдана йоацилга. Цудухьа Степанавана керда кварталаш хьалъергья кердача моттиге. Царна эшаш йола площадка хIанзлехьа хьахержай, бакъда, гIишлош хьалъе йолаялара, массанахьа а санна, новкъарле еш да Стапаване хьалъяьхкача гIишлон организацештеи Армене Госстроянеи юкъе доаггIача тайпара цхьана гIулакхаш делга вIаштIехьдаьккха ца хилар.

Республика Госстроя адресагIа критика йир Iалама низагIа хатар хиннача цу е вокх городерча гIишлош хьалъеча низашта координаци доали дара гIулакха тIакхоачамбоацараш нийсдалийтар бахьан долаш.

Города вахара нормализаци яра даькъе Степанавана горисполкома балхага а хьежа, комиссе хьалхадаькккхар бахархошта юкъе организаторски болх цо эсала беш хилар, ирра латта проблемаш кхоачашъеча даькъе цун инициатива йоацилга, тIаийцача решеней хьакъехьа кхоачамболлаш гласность ца хилар. Дуккхача наха ловра хIанззе а шоай доалахьара цIенош хьалде доладе, цхьабакъда, Степанаване гIишлон материалаш йохка маца йолаергья, цIен проект оттаяра заказ хьанга де деза, цIенош хьалдара участок хьакъоастае езар малав ха велча, из хьаоалалургдолаш саг вац. Лакхе белгалдаьха кхоачамбоацараш дIадахара хьадда йола ханаш белгалъяьхай комиссе.

Заседане балха юкъе дакъа лаьцар Армене компарте ЦК хьалхарча секретара С. Г. Арутюняна.

КАНДИДАТА ПРОГРАММА

«Оргтехника» объединене культура ЦIагIа харжархой вIашагIкхийтар № 7 йолча Грозненски къаман - территориальни хоржамий округе гIолла РСФСР-гара СССР халкъа депутаталла харжа оттаваьча СССР генеральни прокурораца Александр Яковлевич Сухаревца. ВIашагIкхетар дIадоладир КПСС Грозненски горкома шоллагIча секретара М. Э. Баймурадова.

Цул тIехьагIа къамаьл де дош лу А. Я. Сухаревна. Цо дийцар перестройно мехкара хьал хийца хиларах, из бокъонаш лораеча органий балха тIа холуш хиларах, Нохч - ГIалгIайчен экономикеи социальни дегIаухачеи йола проблемаш йийцар. Депуталла кандидата гулбеннарашта хьалхашка ера хоржамашта хьалхара шиŭ программа, къаьстта аьлча, цу тIа белгалбаьккхаб массехк приоритетни лостам. Из ба прокурорски надзора лоархIам лакхбеча хана нийсхо нотъяккхара тIехьара, къовсам, парте экономически социальнии политика хьинаре кхоачашъяр, законность а правопорядок а чIоагIъяр, машарен ядерни кхерам дIабаккхареи гIулакх дар. А. Я. Сухарева дег тIара баркал аьлар шийх боккха тешам беннача къахьегама коллективашта.

Цул тIехьагIа къамаьл дир кандидата довеpенни волча Октябрьски УТТ водителахьехамчас В. И. Ермолаева, Грозненски мехкдаьтта института доцента Б. М. Сейнароева, «Старогрознефть» НГДУ ЖКК такелажника М. И. Цыганкова, вагонни депо воккхагIволча осмотрщика В. Ф. Ханичкина, А. Шерипова цIерагIча ГНПЗ керттерча инженера Л. М. Яндарбиева, «Промавтоматика» НПО парткома секретара Н. А. Панькос, Ленински районарсуда судахочо Р. Ю. Юсупова, кхычар. Цар тешшаш аьлар, А. А. Сухарева шиŭ даь доккха сий доадергдац аьнна, кандидата наказаш деш къамаьл а дир. Царех да ЧИГУ юридически факультет хьаеллара новкъостал дар, транспорта тIара мухь лорабар, нах чубаха цIенош дукхагIа хьалдар, н. кх. дI. гIулакхаш дар.

ВIашагIкхетар чакхдоалаш А. Я. Сухарева дуккхача хаттараштa жоп делар.

ВIашагIкхийттача хилар КПСС Нохч - ГIалгIай обкома шоллагIа секретарь Д. Г. Завгаев, НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. Х. Боков, КПСС обкома секретарь С. М. Беков.

ВIАШАГIКХЕТАР

КПСС областной комитете А. Я. Сухарев вIашагIкхийтар республика бокъонаш лораеча органий болхлошца. СССР генеральни прокурора дийцар зуламаш дара духьала мехка лоаттабеча къовсамахи правопорядок дIахо а чIоагIъеш деча гIулакххеи. Цо дика доашхаш дийцар мехка хулаш йолча еррига ча демократически процессаŭ боарамашка уголовни политикана гуманизаци ярах, практически балха тIа прокуратура, милице, суда бувзамаш чIоагIде дезаш хиларах, правови паччахьалкхе хьаяра проблемаех.

А. Я. Сухарева белгалдаьккхар, новкъа хете а, деш дола зуламаш укх тIеххьарча хана кIезиг ца далар. Фу бахьан да из? Дуккхача даькъе из да бокъонаш лораеча органий сотрудникаша шоашкара профессиональни гIалаташ дувлийталга, оперативно - розыскнойи следственнии балха боарам лоха хилар. Из хинна а Iац. Цхьайолча моттигашка хулиганал леладара, корта бохабу малар совдахара, тунеядствана, наркоманена духьала къовсам лоаттабар кIезигагIа теркал ду. Хьинаре къовсам лоаттабац группаш вIашагIкхийтта деча зуламашта духьала.

ВIашагIкхетар чакхдоалаш цига хиннараша даьча хаттарашта жоп делар А. Я. Сухарева. Нохч - ГIалгIайчен бокъонаш лораеча органий болхлоша атта боацаш беча балха тIа толамаш дахар ловш ловца а баьккхар.

ПАРТИЙНИ ВАХАР: БАЛХА СТИЛЬ

ИДЕОЛОГИЧЕСКИ БІУХОЙ ХЬИНАР АЙДЕШ...

Демократи, гласность дегІаухилга хиланза яргІоаца белгало а хинна дІаотташ латт вай мехка шерра перестройка яржаш латтача хьалашка. ХІара шу, бутт дІа мел бода тІа-тІа кІезигагІа хулаш йоагІа «кІай кІаьдаш» дола моттигаш, могаяь йоаца зонаш, темаш, тІа-тІа дукхагІа аьттув боал наьха шоашта эшача информацена дІатІакхачара. Цунца цхьана цу позитивни процессаша чоалхаленга дІатІадуг къахьегамхой образоване боарам лакхбареи царна кхетам балареи декхараш. Из иштта доагІаш да политически а экономически а дешара системана а. Хулаш латтача явленей чулоацама кІоаргга анализ ца йнча, аудиторена къамаьл дара лерттІа кийч ца велча варгвоацаш я хІанзара ха.

Цу хьалашта лерттІа теркам тІа а эза, политически экономически дешара системерча кердача дешара шера доаггІача тайпара кийчо яьяр А. Шерипова цІерагІча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода партийни организаце, профкома. Укхазара дукхагІбола пропагандисташ дешаш хилар политически просвещене ЦІагІа чакхйоахаш хиннача республикански курсашка, хьинаре дакъа лоацаш хилар уж районни а кустови а семинарашка. ХІаравар Іалашваь ва XIX Ерригсоюзни партийни конференце материалашца, кхы мел эшаш йолча пособешца. гойтара агитацеца. ХІанзарча ханара актуальни проблемашка хьежжа де мел эша хувцамаш юкъедихьад занятей планашка.

Вайна массанена ховш ма хиллара, КПСС XXVII съездо, XIX Ерригсоюзни партконференце белгалдаьккха керттерчарех а лоархІамегІдарех а дола декхар да радикальни экономически реформа чакхйоаккхилга. Цудухьа цхьаккха а тамаш е езаш хІама дац политически дешара ерригача планашка из проблема Іомаеш хилар. Экономически а политически а дешара системерча школашка дешаш барий теркама керттерча юкъмоттиге латт боахама расчета, шоаш-шоашта финансировани яра, шийга дІа мел дахар юхаметтаоттадара дешай маІан а чулоацам а ма могга кІоаргагІа Іомабелга.

КІезига бац заводе теркам тІаозаш, кІоаргга чулоацам а болаш шоай занятеш чакхйоаха лакха говзал йола пропагандисташ. Царна юкъе ба къона бараш а. ЛадувгІарий хьашт дола шоай предприяте гІулакхаш, из дегІакхувлара перспективаш айхха ювз цар партийни форумий решенешеи материалашеи дІадехачунца. Царна юкъе къаьстта белгала ба пропагандисташ ворхІлагІча цеха начальник П. Б. Плешков, КПП цеха начальник В. М. Линев, № 40-2 йолча установка механик А. А. Темуркаев, центральни заводской лабораторе начальника заместитель Н. С. Гаспарянц, ялхлагІча цеха слесарь А. М. Минеев, кхыбараш.

Занятешта лерттІа кийчо еш барех ба «Мехка экономикана доал дара керда система» яхача курсагІа йолча семинара пропагандист В. Н. Деннев, «халкъа университета» кулгалхо, завода керттера инженер Л. М. Яндарбиев, кхыбараш. ХІанз, къамашта юкъерча бувзамий хьакъехьара дешаш къаьстта ира латтача хана. массане теркам тІаозаш ба «къамашта юкъера бувзамаш дегІакхувлара, интернациональни патриотически кхетам балара актуальни проблемаш» яхача комсомольски политшколо беш бола болх. Цунна кулгалдеш ва эггара говзагІа а эрудированнегІа а болча пропагандистех цаІ вола, дикала даькъе завода директора заместитель Г. П. Ясеновец.

Гуш ма дарра, компетентни бола пропагандисташ кІезига бац предприяте, цхьабакъда, дукханешта эшшача боарамагІа хІанз а тоъаш яц идеологически балха говзал, хІаьта цкъаза цхьабараша талмастта а кхоачашду шоай декхараш. Цхьабараш та цхьаккха дича а магац учебникашцара, конспекташцара дІакъаста, занятеш еча юкъа ювцаш йолча темагІа ладувгІаращца паргІатта шоай диалог хургйола хьал вІаштІехьдаккха. Из иштта долга дика ховш да тхо, хІаьта цу тайпара кхоачамбоацараш дІадахара деррига де мел доагІар а деш, пропагандисташта леррагІа гІо де а хьожаргда.

Укхаза хьоае еза кхы тайпа йола тхоай проблемаш а.

Идеологически кадраш лерттІа Іомаяра, аз лакхехьа ма аллара, тхона мел эша таронаш еннаяле а, цхьайолча хана аьттув балац тха оахоша чакхйоахача занятешка, семинарашка, курсашка пропагандисташ хьаухилга вІаштІехьдаккха. Цкъаза эшаш вола саг производствера тІеравакха йиш йоацаш хул гІулакх. Цхьабакъда, моттигаш нийслу шоай политически кийчон боарам лакхбара цхьабараш дукха тІера боацаш а. Аз бувцараш ба КПСС Нохч - ГІалгІай обкоме йолча марксизма-ленинизма сайрнйнарча университете дешаш бараш. Занятешта тІерабувл уж цхьаккха бахьан а доацаш. Сона хетачох, партийни оценка яла езаш я цу тайпара факташ.

Дувцалга а дац, политически дешар чакхдоаккхача нийслуш я ший тайпара йола халонаш. Цхьабакъда, царех ца къехнаш, бІу ца къожабеш хадданза леха деза политически дешар тоадара тІадерзадаь дола хьадда наькъаш, тІехьашкахьа ца довлаш Іалашде деза вай воашта хьалхашка латта декхараш бухсоццаш кхоачашделга. Цу хьакъехьара гІулакх тоадара, из цхьан кога тІа даккхара парткомаца цхьана хьадда мероприятеш кхоачашъеш я политически просвещене кабинет. Кастта заводе чакхйоаккхаргйолаш я пропагандистски говзал лакхъяра тІаерзаяь йола семинар, вузий преподавателаша, Іилманхоша, партийни болхлоша дакъа а лоацаш. Укх деношка завода идеологически актива вІашагІкхетар хургда ЧИГПИ кафедра заведующеца А. Н. Ломовца. Пропагандисташта цо дувцаргда политически дешара хьинареча формай методиках пайда мишта ийбе беза.

Тха кабинете хьа а ухаш, шоашта эшаш дола методически а дешара а литература Іомаде, шийна эшаш йолча темагІа моллагІа газетно-журнальни материал хьахаржа йиш йолаш ба пропагандисташ а цар Іомабеш бола ладувгІараш а. Нагахьа санна эшаш моттиг нийсъелча кабинета болхлоша чакхйоах индивидуальни консультацеш а.

Политически а экономически а дешарах дувцаш, белгалдаккха безам ба са бетта цкъа чакхдоахаш долча цаІдолча политденоша пропагандисташта Іалальмате доккха гІо деш хилар. Уж заводе бетта хІара кхоалагІча ерача дийнахьа деш да. Цига дувца уттаду эггара актуальнегІа йолча темай хьакъехьара дешаш. Масала, тІеххьарча хана политшколай ладувгІархошта йийшай гонахьара среда лораяра хьакъехьара лекцеш, беседаш яьй городе Грозне 1918 шера БІаь динахьа лаьттача тІемашка Грозненски пролетарнато яьккхача коталонах, 1989 шера январь бетта яьча бахача наьха Ерригсоюзни переписах дувцаш, кхыдолча лоархІамеча дешаех дагадийннад царна. Цул совгІа бетта хІара диълагІча кхьарча дийнахьа заводе чакхдоаккх лектора дн. Цига дакъа лаца хьех оаха партийни а советски а органий болхлой, боахама кулгалхой, правоохранительни органий болхлой, литература, искусства деятелаш а Іилманхой а.

Наьха политически дешара системерча проблемашка кердача тайпара хьежа везилга дІадех вайгара перестройко. Из дика кхетаду тха предприяте идеологически активо, цудухьа ше беча балха тІа цІаккха а из лоархІаме декхар диццалийтац цо, ший гІулакхаш кхоачашде гІерт, хано тахан дІадехачунца ший гІа а нийсбеш.

И. ИГНАШИН,
А. Шерипова цІерагІча ГНПЗ политпросвещене кабинета общественни юхьигех вола заведующи.

ПЛАНАЛ СОВГІА

Дика лоархІаяьй январа декхарех СССР 50 шу дизара цІерагІча Грозненски химически завода № 132 йолча цеха коллектив. Планал совгІа цо арахийцад 30 тонн полиэтилен.

Темпаш лох ца йолийташ, къахьегаш ба цеха болхлой укх деношка а. Кхоачашъю продукци арахецара график, нийса лоаттаю технологически режим, лерттІа чакхбоаккх энергоресурсаш кхоаяра тІаберзабаь болх.

Социалистически яхье хьалхайоагІа Г. Щербань керте латта смена. Кхычарна масал долаш къахьег машинисташа Г. Блиновеи, Г. Ширяевеи, аппаратчицас П. Хохловас.

ХІара шера кхойтталагІча феврале венгерски халкъо дезду немецко - фашистски гІаьрахоех Будапешт мукъаьккха Ди (1945). Лирача тІемашка шовзткъа гитлеровски дивизи йоха а еш, цу дийнахьа будапештски операци чакхъяьккхай советски эскараша, мукъаьяьккхай венгерски столица.

СУРТА ТІА: Будапешта таханара сурт-сибат белгалдоаккхаш да цун машарера гІулакхаш. ХІанзарча ханара йола керда гІишлош хьалъеш, къаьнара памятникаш юхаметтаоттадеш, тоалуш, хозлуш йоагІа город.

МТИ—ТАСС сурт.

ПЕРЕСТРОЙКО ХЬАЛЛОАЦАР

Шоатта дийнахьа телевизора чу гІолла журналиста Чахниева Башира дІахьош хиннача **«Хоржамашта накъадолхаш»** яхача передачага хьийжар со. Цига дакъа лоацаш яр Старопромысловски районерча № 49 йолча юкъерча школа хьехархо, № 671 йолча къаман-территориальни хоржамий округе гІолла СССР халкъа депутаталла кандидат оттаяь Магомадова Зура Хамидовна. Ший программа ювцаш цо къамаьл дича, из кхычарел эргаш я, аьнна а хийтта, из ше йовза а цун программа чулоацамах кІоаргагІа дувца а лаьрхІар аз.

Цу дийннахье а телевидене студе а ваха цига хьалехар аз из.

Сона бІаргаяйнар лохорча дегІара, хоза куц-сибат дола зІамига кхалсаг яр.

Магомадова Зура професcегІа хьехархо я. Дийтта шу да цо № 49 йолча школе болх бу. Эрсий мотти литературеи, нохчий мотти литературеи хьехаш я из. Цул совгІа дешара - кхетамбалара даькъе школа директора заместитела декхараш а хьаьнала кхоачашду цо.

— Дукха проблемаш я, — йоах Зура Хамидовнас, — тха районе а вай ерригача республике а наьха хьашташ ма могга диззагІа кхоачашдара даькъе. Сога хьаттача царех эггара хьалха белгалъе еза социально - бытови проблемаш, хІана аьлча наха кхы мел долчул чІоагІагІа Іаткъаш да уж дешаш леррагІа къоастадаь ца хилар. Фусамашца нах Іалашбара, квартирашта ший ханнахьа ремонт яйтара, йІовхал а хий а лерттІа царна Іалашдайтара сай керттера теркам тІабахийта лаьрхІа я со. Хетаргахьа уж хьалаш тоаде, квартираш дІа-са мишта екъ, фусамашта йола аргІа нийса лелаяра тІахьожам лоаттабе безаргба са. Нагахьа санна, харцо сайна гучайоале, йоагІйоагІача инстанцей кулгалхой гІонца, законо а сай дего а яххача тайпара, деррига де хьожаргья со харцо лелаераш бехктокхаме озийтара, гІулакх бокъонгахьа даккхара. Наха шоаш цІенош хьалдергдолаш, гаьна а ца доахаш, царна дІаяла еза лаьттан участкаш. ХІаьта, тха районе геттара во латташ дола молача хица нах Іалашбара гІулакха укхазарча предприятешца цхьоагІо а йолаш лерттІа вІаштІехьдаккха сай аьттув баргба, аьнна а хет сона.

Магомадова программе доккха моттиг дІалоац халкъа образоване боарам айбара цо де лерхІачо. Из тамаш е езаш а дац, Зура Хамидовна ше а хьехархо ма йий. Школашка дукха эргалонаш яйта безам ба цун. Материальни база дикагІа хилийтара, берашта дешара моттигаш дикка дукхагІа хилийтарал совгІа царна салаІара а ловзара а моттигаш шортта хьаяйта лаьрхІа я из. Хьехархой квартирашца, путевкашца, кхы а мел эшачунца Іалашбара хьал геттара во долга белгалду цун программа тІа.

Вай городера экологически хьал геттара во хилар а дикагІча оагІорахьа из хувца дезаш долга а дика кхетаду кандидата. Гонахьара фо, Іалам телхаду дукхагІа йола предприятеш эггара хьалха городера ара а яхийта, цар очистни сооруженешта тІахьожам лоаттабелга доагІача тайпара вІаштІехьдаккха лаьрхІа я Магомадова. Из хьал тоадара городе ма могга дукхагІа гаьнаш йогІа еза, аьнна хет цунна.

— Бакъдар аьлча, — йоах Зура Хамидовнас, — перестройкас дІадеххача тайпара ший гІулакхаш кхоачашдой геттара хала болх ба депутатий бар. Дукха Іайнай къоастаянза йола проблемаш. ДикагІа хилийта беза транспорта, медучреждений, тикай болх. Сай программа тІа белгалдаьккхад аз из. Къаьстта царех хІаране хьашташ кхоачашделга мишта тоаде деза, аьнна белгалдаьккха а да цу тІа. Из программа вІашагІйоллаш са доверенни наха а доккха гІо дир сона. Царяа юкъе ба хьехархой, юрист, аз Іомадеча берий дайноаной. Нагахьа санна со депутаталла хорже из лоархІаме болх дика вІаштІехьбаккхара хьинар а низ а кхобергбац аз.

Ала деза Магомадова Зура Хамидовнай кандидатура «лакхера» енна йоацалга. Цо болх беча школа коллективо ше оттаяьй из депутаталла кандидат. Зура Хамидовна кандидаталла оттаяра бахьан малагІа да, аьнна аз хьехархошка хаттар дича, цар аьлар: «Тха школе цо болх бу дукха ха я. Цудухьа дика йовз тхона Магомадова Зурай оамалаш, цун хьинар. Ший болх геттара дукха бале а, из дика хьабе вІаштІехьдоал цун.

Общественни гІулакхаш шийчарел хьалхагІа а оттадеш, ший са балха дІалуча нахах я из. Нахагара а иштта керттерча даькъе дІадех цо.

Кхы а ала деза: сий а эхь-эздел а долаш я из. МоллагІа хаттар а долаш, балхах е вахарах лаьца дувца, аьнна цунна тІавахача шийгара мел эша гІулакх дергдолаш я из. Цу тІа цун хьаькъалга а хьежача, кхы дикагІа вола депутат мичахьара лохаргвар аьнна хеталу.

ХІанзарча хоржамий кампани вай паччахьалкхено дІайолаяьча политически системана еча реформа хьалхара дакъа да. Дукха декхараш латт паччахьалкхен органий болхлошта хьалхашка. Вай еш йолча перестройкана кулгалде дезаш хургба уж. Цо боккха бехктокхам тІабулл депутаташта.

Уж хоржача хана боккха теркам тІабахийта беза цар программашта, цар оамал а хьинар а миштад хьажа деза.

Вай хоржаргвола депутат боккъонца перестройкана тІехьавола саг хила веза. Хетачох, иштта саг я СССР халкъа депутаталла кандидат Магомадова Зура Хамидовна.

СУРТА ТІА: З. Магомадова.

Ч. МАНОЛИС.

ЭРГАЛОНАШ

Укх тІеххьарча шерашка Наьсарен районе меттел, республике а дІаяйза воча хьале яр Экажкъонгий - Юртара бувзама отделени. КІезига яздинзар цу хана цох лаьца районни а республикански а газетий оагІонаш тІа. Цхьабакъда, ди-тІехь вогІа хиле мара, тоалуш хІама дацар цига.

БІагалбаьнна бувцар бувзама болхлой: нахаца айхьаза ба, цхьа бохам боацаш саг дІавахийтац, доагтІача бесса кхоачашдац юрта бахача наьха хьашташ, иштта мел дар уж кхы дІахо а?

Къаьстта дукхагІа кодавора юртахоша цу шерашка бувзама отделене хиина начальник. Цу хана из иштта хилара со се ва-кх теш. ХІана аьлча, цу юрта хьалкхийна а цига вахаш а се воландаь. Сагага дІахатта ца дезаш дика дагадоагІа сона мел бІукъожабеш почте ухар юртара нах. Бахача наьха дукха ма дий бувзама отделенеца дувзаденна: е пенси хьаэцар, е посылка чутассар, иштта хьаенар хьаэца, е шоай корреспонденци дІаяхьа езаш хул. Лоацца аьлча, цахаддаш адам ма латтий хІанз бувзама отделенешка. Цу хана аз белгалдаьккхар фу дар аьлча, дукхагІдолча даькъе боккхий нах хулар цу цІен «хьаьший». Цхьабакъда, дог делаш нагахь саг дІа-м водацар цу «фусамера».

Юххера а, кІоаргга уйлаяь хургъяр-кх районни бувзама управлене кулгалхоша цу лоархІам болча деша. Хийцар цар цу отделенера кулгалхой. Кулгалхой аьлча а, балхара дІаваьккхар почта начальник. Дика дагадоагІа сона, мел боккха кхаъ хилар цох цу йоккхача юрта бахача дуккхача наха. «Ха йоацаш хІама хиннадац хьона цхьаккха а», «Аз ер ха йоаккхаш цул чІоагІагІа дега салоІам беш хІама ма хазадац сона», — уж тайпа дешаш дар ши саг вІашагІ мел кхийттача хьахозаш хиннараш.

Цхьа шу совгІа ха яьннай цул тІехьагІа. Цхьабакъда, доккхий хувцамаш хиннад: хьалха санна маьлхара е бос дІабаха а боацаш, юхь тІа велакъажар долаш хул хІанз цу чура ара мел воагІар. Хоза, безаме мехкарий ба хІанз почте болх бераш. Духхьала царгарча эздело ше бихьа никъ биц а балийте, аравоагІа цигара хийла да. Селла безаме, Іимерза, иштта эзделца ба хІанз цига болх беш бола уж къона мехкарий.

Цхьан дийнахьа сайна дага а доацаш цига нийсвала вийзар са. Цу юкъа хьачу яьлар юртара цхьа йоккха саг. Аз-м, бакъдар аьлча, кхы Іаяха зийна а яцар из, ца зувш дІагІоргволаш а вар, нагахьа санна, цхьа геттара бехке саг чуваьлча санна, «фусама ноаной» нийсбенна хьалгІайтта бецаре.

— Ай, ва нани, оаха массаза аьннад хьога, кхы хьааха езац хьа укхаза аьнна, ший ханна дІакхухьаргда хьа пенси, — аьнна геттара бехказа яха хьайзар царех цаІ.

— Нана яха шун, еа йиІигаш, даьра аьннадар, цкъа аьнна а ца Іеш-м. ХІаьта а, дукхагІа сайна болча салоІама а йоагІа-кх со укхаза. Цкъа-дале, саготта а ма йий даим цу биъ пен юкъе йоаллаш, шозлагІа — дале, шох бІарг тохар а ма хургдий! — аьнна хьаьстар цу эздийча йоккхача саго уж вайнаьха хоза ши йиІиг. ХІама дІахатта ца дезаш гуш дар цу мехкарий гІоздаьнна деташ, цар снйрдадаьнна бІаргаш! Дег тІара аьлча, кхы царел кІезигагІа дог гІоздаьнна со а дІавахханзар цигара.

Цигара араваьлча юртсовете ваха лаьрхІар аз. Балха ший метте йолаш яр юртсовета исполкома председатель Л. Сакалова. Бокхача сакъердамца дІадийцар аз цунга сайна хезар а дайнар а.

— Иштта-м даьра я хьона уж йиІигаш-м, — аьлар цо, цу дешаца бокхъала са а къердалуш. — Хьо хьалха вац цу хьакъехьа укхаза воагІар-м! Со се-м яьннай хийла цигара ара, цар хьаькъалахи эзделахи хьага а хьаге.

— ТІаккха, царна леткъараш вІалла нийслой шоана? — юха а хетт аз юртсовета председателага.

— Цар укхаза болх беча хана денз эггара чІоагІагІа уж «лоткъабе» венар хьо ва-кх! — йоах цо. — Цхьаькха-м да хьона, боаггІаш бола кхоачам бац царга. Тоъаш бац почтальонаш а. Хьавенар а дІавода, бутт — ши бутт балалехьа. Из «лазар» укх юрта долаш а да сона дагадоагІача хана денз. Е царна алапи лакхдаь а, е кхыдола царна товр хургдола никъ леха а цхьа хІама ца дой, из болх тхоашта тоалургбоацалга-м хов сона...

Аз лакхе ма аллара, дукха ха яц цу мехкараша юртарча бувзама отделене начальник йолча Итазова Данимас юкъера школа чакхъяьккха массехк шу мара дац. Иштта къона я цун гІонча Аушева Фатима а. Дукха ха яц цу шинне а бувзама техникум чакхъяьккха. Дале а, белгалдаккха доагІа, къаьначар цадеш хиннари, царна де цамогари, цу шин йоІа карагІдоал аьнна.

«Хозача дешо лакха лоам бошабаьб» оалаш ма дий. Къаьстта, вайнаьха боккхача наха кхы фу эш, багара хьа хьайоагІа Іи хоза хилча? Хийцца ала йиш йолаш да: Данимайи Фатимайи цу хьакъехьа дика аьттув боал, аьнна. Иштта аьттув хилба цар, дІахо кхы мел долчун а!

М. МУТАЛИЕВ,
тха соб. корр.

ЧАМ БОЛА КХАЧА

ТІехдика чакхдаьккхад дІадаха шу Ачхой-Мартановски райпищекомбината коллективо. Сокаши алкогольни доаца малараши арахецара а маьхалдахара а план цар кхоачашъяьй 125 процент. Цо аьттув беннаб предприяте финансово - экономически хьал дикка тоаде. Комбината касcе Іобижаб 83 эзар сома маьха цІена пайда. Цул совгІа, арахийцача ерригача продукцех 75 процент яр лакхарча категорех а я.

Кхы а дикагІа дІадоладаьд коллективо карара шу. Цхьа кІира гаргга хьалха лоархІаяьй из январа декхарех. Цахаддаш хьалхалатташ хьабоагІа укхаза болхлой Цукаева Лиза, Духаева Асма, Музигова Зара, трактористаш Бибулатов Кюри, Бекмурзаев Ахьмад, механик Низиров Мувса, кхыбараш. Царех хІаране шоай дийнахьара нормаш 125—130 процент кхоачашъю.

В. КУРБАНОВ.

М. Картоев

ДОШО ЦІИЙ

(Из цІи йолча романа 2-гІа дакъа)

Нах хьунагІа дІатарлуш латтар. Укхаза Іо а баь, дукха хана денз укхаза баьхача санна дІаІамаш боагІар уж шоай кердача вахарга. Ши-ший саготонаш, гІайгІаш кхычарга дІа ца хайта гІертар берригаш а, хІана аьлча цхьаккха саг вацар дог делаш.

Нах хьунагІа хьалбахача шоллагІча дийнахьа лакхача сирача дын тІа а вагІаш, герзах кийчвенна, ши саг шийца а волаш, райкома секретарь Савар вера. ВІашагІтоха йиш мел йола саг хьагул а ваь, ше массаза деча тайпара сабаре, безаме, кІаьда къамаьл дир цо юртахошка.

— Хала мухь ба тахан вайна кач бенар, — аьлар цо лоацца. — Фашизм яха сармакх, сагото, цІий, Іоажал шийца яхьаш, тІабенаб вайна. Вай ираз, — аьлар Савара, кІоарга са а даьккха, — кортамукъале да. ПаргІатонга даьнна халкъ цІаккха а лоале лаьттадац. Тахан вай лаьтта цІех Іувдалуш латтача хана, къонахчалах ма дохалаш .Тахан ший даьхен яхь, сий дехкар кхоана доагІача дийнахьа юхьІаьржа хургва. Бакъдар вайгахьа да, вай толам а боаккхаргба.

Михо божабаьча мурбала болабеннача попа хена тІа ягІа Гуржейха лерг дилла ладувгІаш яр Савара деча къамаьлага. Революци йоалача хана цаІ дар: цаІаш къел, моцал тІераяккха гІайттабар, вожаш хьал, рузкъа бахьан долаш бІарзбенна хьувзар. ТІаккха хІанз хулаш латтар фуд? ПаргІата баьнна, баха хайша нах юха а герз бе долла дезаш ба-кх! Дала даькъаза хІана бахац уж моастагІий?

Наьха сибаташ го гІерташ кІиръенна дІа-хьа хьежар Гуржейха, селлара дукха лирал, моастагІал хьалхара гора цунна иштта дукха вІашагІкхийттача наьха. Юкъе латта МаІаси Темарлани зийра цо. Наг-наггахьа шоайла йист а хулаш, тІаккха наха дувцачунга ла а дувгІаш латтар уж шинъ.

Темарлана дагаухар Савара вахара никъ.

Граждански тІема шерашка деникинцашкара Буро хьаяккха бахача цІеча партизанашца вар цун да Перкло. Советий Іаьдала духьала болабаь тІом шоашта эхь долаш чакхбоалаш латтилга кхетадаь моастагІий лирбейна хьувзар. ХІама гунахьа доаца истий, бераш, боккхий нах боабара цар. ДукхагІбараш, бера герз Іо а тувсаш. городера удар, вожаш кулгаш хьал а йидеш, хьакараухар. ЦІеной корашкара, коашкара, саьнгара топий бухашца хьахьежар сагах къахетам беш йоаца Іоажал, боабаь а човнаш яь а дІабаха ца кхувш, саувзаш ухкараш дукха бар. ТІом геттара чІоагІбеннача хана, цхьан доагаш латтача цІеношка нийсъелар Перкло хьалха вола взвод. Массехк минот хьалха цу чура топаш хьаетташ баьгІа деникинцаш боабаьбар. ЦІа хьадаьккхачул тІехьагІа, дийлла латтача корагахьа дІаведар Перкло, дехьа оагІорахьа моастагІий бий хьажа, аьнна. Салтий гуш бацар, цхьабакъда, кора шихко гІа мара гаьна хургдоацаш ежа уллача кхалсага юхе делхаш латта бер зийра цо.

— Мама, хьагІатта, долх вай! — яхаш, эрсий меттала бера оаз яр хьахозаш. Ийна уллача нанна ІотІа а вежа, воккхача саго санна къургаш а деш, велхаш вар нийс - итт шу мара даьнна хургдоаца кІаьнк. Дог чІеххар Перклой, из унзара сурт бІаргадайча. Кора гаргаш шерагІа дІа а йийла, дІаара а иккха, велхаш улла кІаьнк хьамархІа веллар цо.

Цу буссе а, бер хьалхашка а хоадаь, ма йодда йодача говраца юрта вахар Перкло.

— Ер сийна бІаргаш дар малав хьа? — мар маьрша волаш цІавена гІадъяхаи бер цо мичара доаладу ца ховш цецъяьннеи хьаттар сесаго, маьрагара кІаьнк хьа а ийца, ше цІагІа дІачуйоаллаше.

— Ер вай воІ ва, сесаг, вай воІ! КІаьденнад тхо шинъ... Со гарахьа варгва, хьо кІаьнкага хьажалахь, — халла йист хилар Перкло.

Сецца сомаваьнна Перкло нана-цІагІа Іочуваьлча, цхьан маьнге тІа бийша ухка ший сесаги бери дайра цунна. Дог деладелар. Дукха лаьттар из шийна хьамсара болча нахага хьежаш. Цул тІехьагІа дІаара а ваьнна, говра нувр а тилла, Советий Іаьдал бахьан долаш вала аьнна, ший Іоажала духьала вахар. Мар вахачул тІехьагІа мара сомаяланзар Хамсат, шийна юххе тхьайса уллача бера ІотІа а хьежа, безаме елаелар из. Перкло воацалга тІехьагІо хайра цунна, цхьабакъда, укх тІеххьарча деношка цун кер чу лаьтта сагото лаьгІъеннаяр: керда саг чувенавар цар хано тишдаьча цІалгІа мара сомаяланзар хий дІоахадир Хамсата, даа хІама кийчдир.

— ЦІи фуй хьа? — аьнна, хьаттар цо кІаьнкага, халла мара шийна бувца ховча эрсий меттала.

— Савва я, — аьлар Хамсата аьннар кхетадаьча беро.

— Савва!? Сона-м хезалц из цІи, — аьлар Хамсата, ши-шийца оалаш санна. — Савар ва-кх хьо тІаккха, — елаелар из. — Хьажал хьо, мишта дика а хилар!

Иштта нийсвелар сийна бІаргаш дола эрсий кІаьнк Перклой цІагІа. Кастта гІалгІай мотт а Іомабаь, кердача вахарга а ваьна, дІавахар. Юрта школа хьайийлачул тІехьагІа, Хамсатий кулг а лаьца, эггара хьалха классе чуваьннар а из вар.

— Визза къонах хилар Саварах, — йоахар МаІаса, тІоарска тІатеха полтув тІаювхача райкома секретарагахьа дІа а хьежаш. Перкло миссел миска саг вацар-кха вай юрта, укхох-м наха а Іаьдала а накъавоалаш саг баьккха, укхангахьа хьавийрзар райкома болхло.

— Дукхаваха, бехк ма баккхалахь, цІи яьлча санна хул тха гІулакхаш, — аьлар цо, — де дезар эзар да, даь цхьаккха а дац. Темарлан ярий хьа цІи?

Шийна цІаккха ца вайнача саго ший цІи яьккхача цецваьлар Темарлан, цхьабакъда, цу саго деча кІаьдача къамаьлю хьакхашта ваьккхар.

— Хьона сенах йовз са цІи? — велавелар из.

— Тхона-м деррига а хов, — аьнна, велаш хьал а гІетта, истола хьахьалхашка ваьлар райкома болхло. Ший доккха кулг хьанховдадир цо Темарланага. Укхо кулг юхаделча шоллагІча кулгаца тоІІадаь из бе а деллар.

— Укх сахьате хьакхача везаш ва Савар а, — аьлар цо. — ТІаккха дувцаргда-кх вай шо укхаза хьадехара наькъаш. Хье укхаза вехар бахьан деций хьона дагадоаллар?

— Да.., — сихха жоп делар Темарлана. — Из малав Савар яхар?

— Хьай юртахо, Перклой Савар вовзаций хьона?

— Вовз, шаьра вовз... Вовз, даьра.

— Вовзе дика да, — велавалар дІа а даьккха, цІенхаштта аьлар райкома болхлочо. — Фу саг ва из?

Сога хІана хетт укхо из аьнна уйла ессар Темарлана дегачу. Укхал иттех шу зІамагІа вар Савар, бер долча хана денз халон а моцала а чам баьккха саг а вар. ХІанз комсомолец ва яхаш вувц из юрта, юртарча кагийча наха шоай тхьамада а лоархІ. Деша а язде а Іомавеннав, эрсий мотт а цІена хов.

— Ала хІама дац, — аьлар Темарлана, — тешаме, дика кІант ва. Цунна-м моллагІчо а дергда тешал.

— ТІаккха тхо а гІалат даьннадац, — кхесса аьлар райкома болхлочо. — Дика да!

Цхьацца-шишша акхар дувцача юкъа Савар хьавера. Темарлан хьалмагІа а валийта, эгІахьа, ший воккхагІа вола юртахо ваьгтІача, Іохайра из. Хоза ва ала хоза а, нийрча ва ала нийрча а вацар Савар. ГІийла, дегІа лакха волаш, йиткъа оаз йолаш саг вар из. ЗІамига волаш ша тІа маркъилг хахка вахача Іокхийтта хоадаваь хьажъюкъе биса муъ лоаца тессача кІужо ах мара къайлабаккхацар. Іокхийттача хана денз бІарга са дика долаш вац яхаш дувцар цох, цудухьа хургда-кх хьахьожача хана цо ший сийна бІаргаш хобаделга а.

— Новкъостий, — аьлар райкома болхлочо, ший моттиге Іо а хайна, — цхьацца болча нахаца дага а ваьнна, кхайкав со шуга. Шо шоаш ха декхарийла да хІанз пхелагІа саг хувц оаха шун юрта доалара, колхоз вІашагІтохара болх а ладара латт шун юрта: диъ бІаь совгІа цІа долча, цхьа бІаь ах бІаь дезал мара бац колхозе дІаязбенна. Уж дика кхеташ бац Іаьдало шоашта хьалхашка оттадаьча декхарах.

Темарлани Савари белабалийтар райкома болхлочо аьннача дешаша.

— Шоана-м беташ ба, тхона белхам бале а, — раьза хиланзар райкома болхло. — Из фу яхалга да юрта цхьа коммунист вац яхалга. Революци йоалача хана майра лийта а моастагІчох жІов дІаяхийта а дукха нах ма бий шун юрта. Лоацца аьлча, райкомо баь соцам иштта ба: Темарлан керда йиллача колхоза председатель харжийтара дош колхозникий собране оттадар, Савар юрта да оттавар. ГІулакхаш иштта ладара латтар бахьан долаш могаргда - могаргдац яха дешаш дувцаш эрна ха а йоаергъяц вай. ГІулакх цхьан кога тІа даккха деза... Цхьаькха а да: шоаш парте далара уйла а е. Сихонца е, — лоацца тІатехар цо.— Шо парте мегаргда-мегаргдац аьнна шеко хилча, из шуга ца оалаш а Іелургвар со. ЦІи яьлча санна сиха болх дІаболабе. Хаттараш дий шун? Новкъостал эший?

— Дац, — аьлар шийна хезачо цецваьккхача Темарлана. Савара бІарахьежар из.

— Деце, гІо. Тахан сарахьа нах гулбе, со се воагІаргва цига.

Кхы йист хила ца кхоабеш, наІаргахьа болабелар шоашта хьалхашка оттадаьча декхара дозал хІанз а дика кхетаданза бола Темарлани Савари. ХІаране ши-ший уйла яр, цхьабакъда, ер ниІ дІахоадаяь баьлча деррига цар хьинар гІулакхаца дувзаденна хила дезар. Хала а бехктокхаме а никъ бар цар дІаболабеш хиннар.

— Цхьан минота сабардел, — аьнна, совцабир уж райкома болхлочо. — Цхьаькха а да. Керда юртабоахама специалисташ хьожабаьб вайна. Царех шиъ шун колхозе вайта лаьрхІад оаха. Шиъ! Кхетий шо? Кхыча юрташка

ПЕРЕСТРОЙКАГАХЬА БУКЪ БЕРЗАБАЬ

КОЛЛЕКТИВ ШИЙ ЛОIАМЕ ХИЛИЙТА

Кхоалагlа шу да В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе вIашагI а елла къахьегама коллектива совет болх беш йола. Тха теркама даим а юкъмоттиге лаьттараш да кердача экономически хьалашка болх барга довлара дешаш. Цхьаццадола хIамаш де а карагIдаьннад тха цу хьакъехьа. Иштта, масала, 1989 шера духхьашха вIаштIехьдаьннад коллективана реальни йола план кхоачаре.

«Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене эггара дукхагIа сагото йойта хIама да предприятешта юкъе вIаши расчеташ яра гIулакх. XIаьта хIанз из проблема къоасталургхилар хьабелгалдаьннад, расчеташ елга цхьан кога тIа доаккхаш йола положени оттаяьй. XIанзалца оаца а, хIаьта иштта кхыча предприятей коллективаша а, баьча балха итогех «тIера тIоа дIанйбора» производственно - товарни конторо, кийчача продукце реализатораш шоаш хилараx тарра. XIанз гIулакх кхыча тайпара да. Тхона тхоашта хьакхоач оаха хьадьчох доагIаш дар.

Къахьегама коллектива совето айхха дакъа а лоацаш, госсбанке хьалч йийлай тха завода счет. Бакъда, таханарча дийнахьа доагIача тайпара цунна доалде тха бокъо хилийташ. XIаьта тхоай объединенена чуйоагIача кхыча предприятешца цхьана тхо тIаккхача гIертар — коллектив биззача боараме ший лоIаме хулга да.

Цу хьакъехьа хаьдда чудоагIам бола письмо дахьийтад оаха СССР Министрий Совета Председателa Н. И. Рыжкова цIерагIа. Со дог тийша ва завод бокъонца ший лоIаме болх беш хиларгa ца йоаккхе цун ерригача подразделенешка бокъонца йола боахама расчет юкъейоалае йиш йоацилгах.

Тха объединене хIанз а тIехь доагIача тайпара вIаштIехьдаккханза хIама да энергоресурсаш дIаахийтара лерттIа учет лелаелга. Дерригa хьокхамаш хьавIашагI а детташ, цхьа гурмат ю царех. Лакхе, бийцача соцам тIа белгалдаьккха да хIара коллективана материальни поощренеш ергхилара боарам по бухсоцаш кходаьчун боарамга хьежжа хургболга. Хетаргахьа, ресурсаш дукхагIа кхоярца чIоагIагIа хьашт долаш хургба тIаккха болхлой. хIана аьлча, царех дог а ца лазаш, бе-башха а ца хеташ уж йоаеш барий алапена из дикка Iаткъаргда.

Вахаро хьахьокх, боахама расчета хьалхарча а шоллагIча а моделаша сатувсаш йола эффект ца хулийталга, предприятей коллективаш шоай лоIаме хулга дегIаккхувлара уж гIо деш йоацалга. Министерствай хьашташ кхоачашдара тIаерзаяь я уж. Из дика кхета а даь, дукхачар шоай балха юкъе йоалаю аренда. Боахам лелабара Iаламате пайданеча цу формагIа къахьега дIадоладелча бакъахьа да тхо а.

Сона хетачох министерствос, объединене тхона хьалхара уйла мел еча хана предприяте беча балхах хьабала беза пайда биззача боараме хургбац. хIана аьлча оахоша хьадечун дай хилац тхо тIаккха. Потребителашца договораш увттадара, сбыта рынкашка кхачара, цу даькъе доазол дехьара яраш а йолаш, аьттув бала беза завода. XIаьта лакхе латтача инстанцей доалахьа хургдолаш дитача бакъахьа да отрасль, заводаш перспективни дегIаккхувлара дешаш, тIаккха эшаргьяц селлара йоккха йола управленчески аппарат.

Тахан хиланза даргдоаца хIама да, аьнна хет сона торговлен, общественни кхачан предприятеш, подсобни боахамаш заводий доалахьа дIадалар. Цу даькъе я медицински учреждениеш а. ТIаккха къахьегама коллективай йиш хургья цар балха боаггIача тайпара тIахьожам лоаттабе, товарий, продуктай дикал лакхъелга Iалашде, бахача наха гIулакхаш дара культура айе.

Къахьегама коллектива советага цIенхаштта сагото йойташ да кадрашца дувзаденна дола дош. Къайле йоаца хIама да тахан тха заводе нах тоъаш ца хилар, къаьстта лакха квалификаци йола болхлой а болаш. Из бахьан долаш лоха я къахьегама овсарле, боккха ба аварей, технологически гIалатий боарам. XIара шу дIа ме доала лохлуш латт мехкдаьтта чакхдоахачун профессе сий. Дукхача даькъе из дувзаденна да наьха алапеш кIезига хиларца. Нийса доаца хIама да макаронни фабрике болх беш барий алапел из лохагIа хилар, хIана аьлча дукхха дукхагIа я тха предприяте сменность, производства хьалаш наьха унахцIенонна дукхагIа Iаткъаш да. Цу тIа дIатIатохаргда вай чIоагIагIа наха эшаш йола фусамаш тоъаш ца хилар а. ТIаккха хIаьта дIаух нах болх аттагIа а дукхагIа алапи телаш а йолча предприятешка.

Кадрай квалификаци айяра, уж балха тIа дIачIоагIъяра динза даргдоаца хIама хет сона духхьал предприятена шийна чухь уж Iомабелга вIаштIехьдаккхар. Предприяте ший доалахьара ПТУ е дешара-курсови комбинат, е кхыйола заведени хилда из, завода структурни подразделенех цаI а лоархIаш. XIаьта цунца цхьана дукхагIа юкъеувза беза инженерно - технически болхлой къонача болхлой тIехье хьалкхеяра гIулакха, производства хьашташца айхха бувзам а болаш, Iомабе беза кадий нахи мехкарийи.

Паччахьалкхен предприятех (объединенех) долча СССР Законо къахьегама коллективай советашта шера бокъонаш еннаяле а гIулакхага диллача царех эшаш цхьаккха пайда бац. Цхьа масал доаладергда аз. Къахьегама коллектива советага хаьтта хIама а доацаш, дукха ха йоацаш объединене тхо долчара дIавигар завода керттера инженер Д. П. Журбин. Цу гIулакха ший лоархIаме бахьанаш хинна хила а тарлу, цхьабакъда, коллектив хIана лаьрхIаяц, цун маIана дух тIа хIана лаьхадац тхо? XIаьта оаха-м и. Журбин директоралла харжара резерве ма оттаваьварий. Хьинар долча, компетентность йолча, ший гIулакх дика довзаш волча специалистах санна цох бIуболаш ма дарий тхо-м. хIана аьлча кастта пенсе ваха кийчлуш ва тха директор А. И. Мулин. Бокъонца аьлча, эшаш вола саг воацаш йитай хIанз завод. Цудухьа, хаьдда аьлча, цу тайпара гIулакхаш цхьаккха дича а чакхдалийта йиш йолаш дац хIанзарча хана, коллективана хеташ дар а цун хьашташ а дош ца хеташ гIулакх къестаделга могийташ дац хIанз.

Тхоай хьашташ IотеIаделга хоалуш да тхона кхыча хIаманца а. Иштта, къахьегама коллектива совета заседани хулача дийнахьа заводе чакхьяха йолаю Iаламате дукха кхыйола мероприятеш а. Цу тайпара хьал оттар бахьан долаш. Совета чу мел боагIа нах хьагулбе, цхьаь цхьан кулгалхочун отчетага ладувгIа аьттув балац тха. Сона хетачох, совета заседани яра хьабелгалдаккха дезар цхьа ди, ера хилда из, масала, цу дийнахьа кхыйола мероприятеш заводе чакхйоахарг а йоацаш.

КIезига яц тха совета балха тIара проблемаш. XIаьта уж кхоачашъяра керттерчарех цхьа услови я предприяти ший лоIаме хулга вIаштIехьдаккхар, из аренда тIа а йоаккхаш. къахьегама коллектива совета балха новкъарле еш мел дар дIадаккхар.

Самокритични я волаш, мукIарал де деза, СТК берригa а членаш доагIача тайпара шоай декхараш кхоачашдеш ца хиларах. Совета членех хIара кхоалагIвар, масала, общественни декхараш лерттIа кхоачашдеш вац, бе-башха ца хеташ ду ше хьалеш дола моллагIа хIама. Цу тайпарча балластах катехха мукъа а дувлаш, совете харжа беза творчески уйла еш, лаьрхIар тIагIертта чакхдоаккхаш шоашта тIадилла гIулакх кхоачашдеш, бола нах. Цу хьакъехьа эргалонаш елга тхоай кара дола хIама долга дика кхетаду оаха.

Е. ГУЗИЕВ,
В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода къахьегама коллектива совета председатела заместитель.

БРАК ЧАКХЪЯЛИЙТАЦ

Ханал хьалха кхоачашъяьй шоай планаш производственни товарни контора чуйоагIача № 1 йолча цехерча ЭЛОУ яхача участка къахьегамхоша. ЧIоагIа теркам тIабохийт цар брак йола продукци ара ца хецара, шоаш хьадер технологе дIа ма деххара хилийтара.

Толамаш даха аьттув лур, хьалхарча даькъе, участке болх беча наьха квалификаци лакха хилар да. Цу тайпарча говзанчех ба оператораш Шипеленко Любовь, Янковская Алла, Демьяненко Надежда.

З. АЮБОВ.

«Локон» яхача парикмахерске салоIача деношка дукха кхалнах бар. Цхьабараш аргIа тIакхачарга хьежаш, вожаш мастерашка прическаш ейташ багIар.

Са бIарг тIаэттар, чIоагIа уйла тIа а яхийта цхьан хан чу эттача кхалсага, дехьа а сехьа а йоалаш цун мосаш нийсъеш йоаллача мастера.

Гонахьа дувцачун а леладечун а цунна вIалла бала бац аьнна хеталора. Ерригa уйла, зем ше беча балха тIа бар цун.

Кадай лелача цун кулгашка хьежаш, уйла дIаяха со латташе а йистеьлар из прическа яь. Кхалсаг кизга чу а хьежа, — баркал хьона, хоза йир Iа сона прическа аьнна, раьза а хинна дIаяхар.

Кхалнаьха дог айдеш

Из яр, 1975 шера № 16 йола профтехучилище йисте а яьккха, цу салоне балха ена мастер Муцаева Тамила.

— Тамила, дукха безий хьона хьай болх, маца лаьрхIар Iа кхалнаьха мастер хила, аьнна даьча хаттара цо денна жоп укх тайпара дар. — Школера се дийша яьлча, № 16 йолча профтехучилище деша а яха, сай уйла кхоачашъе лаьрхIар аз. Аз сай болх творчески лоархI. Хьакхоллаш йола хIама ма йий прическа а.

Парикмахерске, болх беча, интернациональни коллективо, безаме тIанйцар къона йоI. Ца ховш дар хьахьеха, дукхача шерашка болх баь мастераш — хьехамчаш бар. Царна юкъе я 1960 шера денз болх беш йола Арутюнян Рима Нерсесовна.

Со хиннача смене болх беш яр йоккхагIйола мастер Сарданян Ася а. Из ший бехктокхам бизза кхетабеш саг я. Тайп-тайпарча къамех нах болча цу къахьегама коллективе барт тоабе, дисциплина боагIача боараме лелае нарагIдоал цунна, цул совгIа, ший болх бе а кхоаю из. Цхьанне болх беча хана, массане а дакъа лоац, дIа—юха ховтт, дикагIа, хозагIа мишта хургда, аьле.

Парикмахерске прическа яйта ена Темчук Улита Митрофановнайга раьза йий хьо мастерашта,—аьнна хьаттача, — цо сона укх тайпара дийцар: «Со яраш болча уха иттех шу да. Ер санна йола коллективаш вайцига дукхагIа яларе, дисциплина а гIулакх а дика хургдар. Цхьайолча парикмахерскешка хьачуваьлча вIаши гIараш еш хул цу чура бараш. Цхьабакъда, укхаза даим сатийна хул. Барттайна, дезал санна ба яраш».

XIаьта, укхаза массанена а гIо-новкъостал деш, балха моттиг цIенъеш, салона чу лостам беш яр Бабаян София.

— Со ца хилча йиш яц, ахкар, — йоах Софияс бегашта. Бакълув из. Из ца хилча я а яц цар йиш. Цу чурча лостамах тийша дукха да клиенташ тIаувзара даькъе.

Хоза, безаме, белакъажарца араух салонера кхалнах. Шоай салоIача деношка хьоашалгIа, театре, кхычахьа баха дагахьа болча цар дог айду хоза яьча прическо, маникюро.

Т. ХАШАГУЛЬГОВА.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

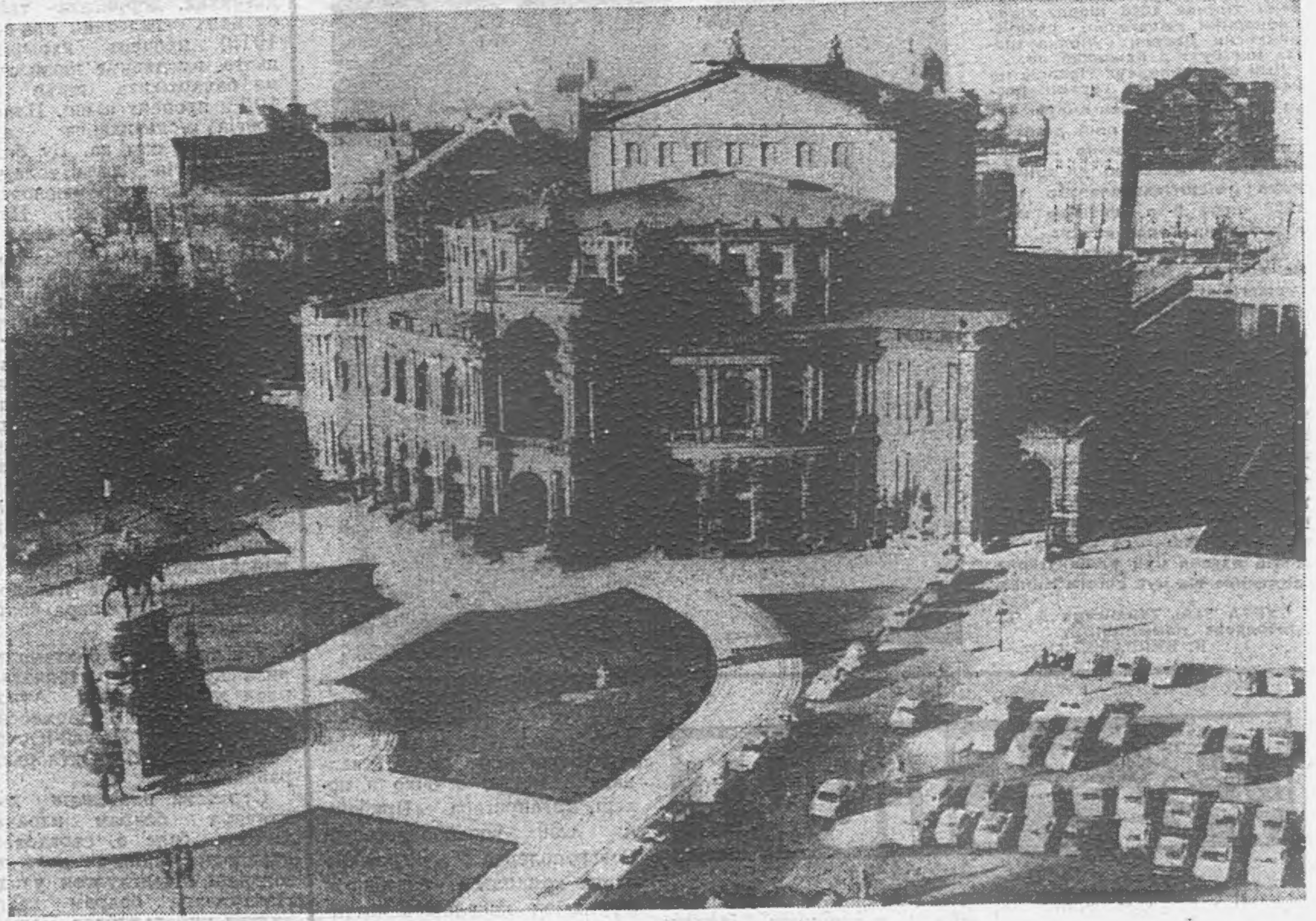

1945 шера 13 февраль. ШоллагIа дунен тIом чакхбоаллача хана цхьаккха пайда а боацаш, къизача хьисапе хIама хIалакдара синоним а хинна дIаэттай из дата. Цу февральски бийсанна тIема хьало дIадехаш хиларца бакъяь йоаца налет яьй Дрездена англо-американски авиаце, Европа къаьнагIъярехи хозагIъярехи цаI йолча города бомбардировка а еш. 15 квадратни километр майда дIалоацача территоре тIара зданеш хIалакъяьяр, цу даькъе дерригача дунен тIа цIи хеза дола культурни памятникаш а долаш, боабаьб 35 эзар совгIа саг бахархой. КIезига низаш оарцагIдаха дийзанзар ГДР къахьегамхоша город юхаметтаоттаяра, шийна тара кхы йоаца архитектура йолча исторически центра реконструкци яра. Дрезденцаш—машар лорабара тIехьа, тIема кхерама духьала хьинар долашагIа бола къовсамхой. Царна цIакха а дицлургдоацар: цхьан бийсанна хIалакдаьр юхаметтаоттадара йишад массехк итт шу...

СУРТА ТIА: театральни майден юхаметтаоттаяь йола «Земпера опера» яхаш архитектора цIи лелаеш йолча оперни театра здании.

АДН—ТАСС сурт.

Гуанань яхача провинце ахархой болча

Гуанань яхача уезда къулбаседагахьа (Китая къулбамалхбузе) йолаш я Пайфан яха юрт. Цига вахаш ва 2600 саг. КIай, сийнача кирпишкий тховнашта кIалха флигелаш а йолаш, дахчан цIенош, гонахьа-гувнаш... Цу гонахьа бамбука кIотарга ш йолаш долча цIеноех цхьанне чу ваьв 1904 шера Дэн Сяопин, китайски реформа архитектор. Цун да вIаьхий вахаш ахархо вар, из веннав массайтта шу хьалха, хIаьта даь-сесаг хIанз а дийна я. Дэн волча Пекине яхаш а я. Ше ваьча мехкара 1920 шера дIавахав из.

Дань Исин, 87 шу даьнна Дэн Сяопина даь-воша, хIанз а тIехьа Гуанань яхача уезде бахача цун гаргарча нахах цаI ва. Кхыбола ахархой дезалаш санна, Дэна дезала арендагIа нийцад 4 му (0,26 га) лаьтта. Цар боахаме 6 хьанхеи кIезиг-дукха котамаш я. Шера хулаш бола пайда 250 юань ба, цу юрта бахача наьха шера юкъера лаьрхIача тIадоагIар да из. Уезда кхыча юрташца нийсйича, Пайфан хIанз а тIехьа къе юрт лоархIаш я, тIехьарча шерашка дика бIаргагуш хувцамаш хиннадале а.

Культурни революци хиннача хана (1966—1976 шш.) хIара денна ахархочунна хулаш хинна пайда 7 кепиг бар, цох эггара яйгIа йола сигаретий пачка эца а йиш яцар, ялат тоъар ах шера, юхейисача хана из ваха везар пособегIа лучох. XIанз ахархочо шийна лаьрхIа 450 килограмм ялат дутт, из шортта тоъ.

Къеча, чана цIалга чуваьхача ахархочоа Дэн Сианьяна хьалха цIаккха керта чу а денадацар ше шозза вIаштIара даьча цIеношка вахаргва, аьнна. 1981 шера, нахагара юхалург, 300 юань а дийха фотоаппарат а нийца, фотоателье хьайниллар Дэн Сианьяна. Шу доаллаше, наьха декхар дIатакхарал совгIа, цо цIенош эц. Ателье лелаярах шийна боала пайда кIезига а хийте, Дэн Сианьяна цIаькхаза а юхалург 2000 юань а дийхе, кхы а кхо болхло а лаьце, чхьагIар даккха волалу. Цунца цхьана 100 хьанха чу оттаяь, лелаю. «Алхха, соахка аз баьча балхах 10 эзар совгIа юань нийцад (2700 доллар),» — яхаш, доккхал деш дувц цо.

Дэн Сианьяна дер деш из вахача юрта кхы саг веце а, цхьабакъда, ерригача Гуанань уезде-м дукха ба. Миллион совгIа нах бахача уезде бIаьннел совгIа дезал ба шера тIабоагIа пайда 10 эзар юань болаш, укхаза кхыметтел цхьа миллионер а ва. Цлоцзяо яхача юрта вахаш волча 30 шу даьннача ахархочо Ван Сяньмина хьайийлай текстильни компани. Дахача шера цу компане цхьан шера баь пайда 1,39 миллион юань совгIа бар (370 эзар доллар).

Экономически реформаш уезде массанена пайдане я. Юкъера лаьрхIача, шера кхедеш дола ялат алсамдаьлар, цунга хьежжа, лакхъелар наьха хьал - таро. Хьалха дезал хьал хилар хьахьокхаш хинна телевизораши магнитофонаши хIара цIагIа йолаш я хIанз. Цхьаццаболча дезале цIагIа йолаш я хIамаш ютта машинаш, холодильникаш, мотоциклаш.

Хьалха Гуанань яхача уезде дукха ялат кхедора. XIаьта культурни революци йолча хана дукхагIбараш, шоай цIенош а дите, баха а болх бе а цхьаккха таро йоацаш хиларах тарра дIаухар. XIанз а дIаух нах, амма уж болх лаха ух. Дезала подрядагIа болх бе баьнначул тIехьагIа ахархошка мукъа ха дукхагIа я. Шоай безам болча хана а мел лов а болх бе йиш я цар, хIаьта, шоай моттигерча Iаьдалца оттаяь контракташ йизза чакхъяха декхарийла ба уж.

Юртбоахама промышленность дегIаяра цхьаькха цхьа белгало я вахара юкъера боарам уезде лакхлуш латтилга. Лоама босе улла Вадянь яха юрт хьалха уезде къечарех цаI яр. КIора тIа улл из, хIанзалца экономически реформо бокъо яллалца кIора баккха йиш яцар.

«КIора боаккхаш шоай хьал-таро дикка тоае йиш йола ахархой, цхьаккха пайда хьа ца лу лоаман босе аха дIаоттабар нах цецбаргболаш хIама дар, — «йоах уезда парткома секретара Ло Госина. 1985 шера юрта никъ биллаб, кIора дIакхахьа аттагIа хургдолаш. XIанз цу юрта баха нах дукхагIча, даькъе шахтераш ба, шоай ахчах цар 48 вагонетка нийцай. Таханар Вадянь — уезда кхыча юрташка хьежача, хьал-таро а йолаш, тоаеннaчарех цаI я. Дахача шера хIара сага хинна пайда 1000 юань бар. Хьайбай боахами промышленности ларде а йолаш, хинна ба Гуанань яхача уезда юртбоахам. Дахача шера уездо ехкай ах миллион совгIа хьакха, уж йохкарах хинна пайда 100 миллион юань ба.

«Нийлача наIарий политико» а ший аргIагIа уезда Гуанань пайда бера. Гонконгски фирмаех цхьаннеца уездо хьайниллар «Цунчён Дэвид» яха даьри ду компани. Дахача шера цун аханел совгIа йола продукци экспорте яхьийтар. из дарах 1.3 миллион доллар пайда баьлар. Уезда Iаьдало лерхIаш да барзкъаш тегара цхьаькха цхьа фирма Гонконгаца цхьана хьае.

1986 шера уезда кулгалхошца вIашагIкхетар хиннача хана «толашагIйола Гуанань» хьае аьнна кхайкарал дир Дэн Сяопина. Уезде бахача наха гIадбахарца белгалдаьккхар, шоаш даьха дог дайна ца хилар. Оаха боккха болх баьб, — аьлар цу вIашагIкхетаре хиннача Ло Госина. — Амма хьалхашка кхы а бIаьхагIа никъ ба».

ЧЖАН ЦИ,
Китайски журналист (АПН).

цхьацца мара хьожаваьвац, дийша нах кIезига ба вай, геттара кIезига. Шаккъе а цхьа цIи йолаш ва: Салауддинаш, — велакъежар райкома болхло. — Хьажалаш царга, нахаца тарбала Iомабелаш, балха говзал-м шоашта ха декхарийла ба уж. ЧуIе фусамаш дика хилийта. Къона ба, бераш да-кх, ГIо, хIаьта.

Темарлани Савари райкомера арабаьннача хана иштта а дIайха хинна ди кхы а чIоагIагIа кхохкаденнадар, Iимерза яр, малх воагаве мо хьежар. ЦIаболхача хана дуккхача хIаман уйла е кхийра цар, юх-юха а райкома болхлочо дийцар дагаухаш. Юрта дIакхаччалца гIаш бахар, наг-наггахьа йист а хулаш, дукхагIа уйла а еш. Цу сарахьа юрт хьагул а яь, собрани йир. Шаккъе Салауддин шийца а волаш, ше аьнача хана райкома болхло а вера. Масса юртахо раьза хинна Темарлан колхоза председатель хержар, хIаьта Савар юрта да чIоагIвир.

Собрани чакхъяьнначул тIехьагIа Iадика а йийца, дIавахар райкома болхло, хIаьта Темарлан шаккъе Салауддин шийца а волаш, чувахар. Савара гаьна баллалца накъабаьхар уж.

— Мишта къоастадергда оаха шо, шаккъе а Салауддин ма вий шо-м? — бегаш бир Савара, кагийча нахага бIа а тесса.

— Ер Донде Салауддин ва, со Пий Салауддин, — аьнна велакъежар аьттехьа воагIаш хинна хьатарагIа вола зIамига саг. — Иштта къоастадергда-кх оаш тхо.

Бийса чIоагIъенна дIаэттаяр ераш чукхаьчача хана. Темарлан чуварга хьежаш яр Бака. Шаккъе кIаьнк маьнге тIа мерза наб кхийтта тхьайса уллар.

— Массад хьа бер? — хаьттар Пий Салауддина, маьнге тIа ухкача берашта кIирвенна дIабIара а хьежа.

— Ши кIаьнк ва-кх, — лоацца жоп делар Темарлана.

Маьраца чубаьхка хьаьший Iалашбе гIерташ кадай хьайзар шоллагIа бер хIанз а когаш дахадеце а дикка хоалуш берагIа йола Бака. Дукха ваьгIар Темарлан хьаьшашца цхьацца-шишша дувцаш, набаро ший корта бохабаьболлаше. Кагий нах къамаьла шаьра болга кхетадир цо. «Ераш-м хIанз а бераш да» яха уйла ессар цун керта чу. Шаккъе Салауддин дукха лувра, дешаш болча хана шоаш леладаь гIулакхаш дувцаш, даьй бувцаш. Темарлана дезадаланзар цар кура къамаьлаш. «Акхарца тарвала хала хургда», — аьлар цо ши-шийца.

Цунна меттар бакъ хилар. Балха дукха тIерабацар шаккъе Салауддин, дIа мел оттача сов хабараш дувцар, куралаш йора. Уж шинъ бахьан долаш нах бIагIара хьежар колхоза. Цхьан дийнахьа шаккъе ше волча хьачу а бийха, къамаьл дир царца Темарлана.

— МаIанах ма дий шо, — аьлар цо, — Бераш зIамига долча хана хоза хул, доккха хилча нийрча доале а. Бакъда, шо-м бераш дац. Модж-мехк даша волавелча кIаьнках а къонах хул. XIанзалца аз сатехад шоана.

— Са ца теха фу де воаллар хьо тхона? — борд-бордагIа велакъежар Пий Салауддин.

— Фу де воаллар яхий Iа? Кхы шута хий хьалIаьрж ца дайта воалл, колхоза бокъонаш шуга ца телхайта воалл.

— Оаха дешача хана тхоашта цIелг тIаэтабайта дийшадац. — лиро йист хила велар Донде Салауддин.

— Дика да оаш дийша, цхьабакъда, хоза доацар маьлхе диллача а ше дар хиннад. ДIахо ер никъ лелабе лаьрхIа дале, аз шоаш хьадахкийттача юхадутаргда шо, — хIара дош къоастадеш цIимхаро аьлар Темарлана.

— Тхо-м тхоаш а хиннад цигача, — велавелар Пий Салауддин, — кастта парте а дIаэц тхо-м.

— Мичахьа? Парте?! Партена-м дегаш цIена дола нах мара безац. Шоана хIанз а хьалха да парте...

— Хьалха е тIехьа да из райкомо къоастадергда, — велакъежа йист хилар Пий Салауддин.

— Хьай дог цIена дале, хьо фу деш вагIа парте ца водаш? — хьаьттар Донде Салауддина.

— Со а гIоргва сай ваха аргIа йолча хана, — ма хулла сабаре хила гIерташ аьлар берригa кер кхехка болабеннача Темарлана. Сигале бIаргагургйоацача ваьккхар из цу дешаша.

— ГIоргва, даьра хьо-м, — аьлар Донде Салауддина, — нахага цхьа дIахьийна багIараштa йийлла я мотт хьона уж парте наIараш?

Ший дерригa денал урaоттадаь, цу гоавара кач ца водаш сатехар Темарлана, бакъда, цул тIехьагIа бIарччьча бетта метта ца воагIаш лийлар.

— Кот малагIа воал хьожаргда-кх вай, — аьнна, дIавахар шаккъе Салауддин.

Сарахьа Саварага из ше долчча бесса дIадийцар Темарлана.

— Ер сай кулг укхаза да хоададаь дIадаккха безам ба са, — аьлар цо тIеххьара а, — тоха деззача ер ца теха.

Савар раьза хиланзар цу дешашта.

— Дика болх ба-кх хьо сих ца венна, — аьлар цо.

ШоллагIча дийнахьа Iурра райкома секретарь волча хилар Темарлан. КIеззига сатийна а волаш цIавера из юрта. Шаккъе Салауддин парте дIаэцанзар, цхьабакъда, колхозера мукъа а балийтанзар. Кастта Арс-Iалий йишех Мадинайх кулгаш тоха бенначара наха лийца а лийца, еттачара а баьнна, лар ца юташ байдар. 1939 шера хабар арадаьлар, уж эрсийфински тIема тIа а хиннаб, цул тIехьагIа мича бахаб ца ховш байна дIа а баьннаб, аьнна.

Ши Салауддин дIавахачул тIехьагIа колхозера болх тоабелар. Цу шерашка юртарча кулакашцара тIом чIоагIбелар, колхоза моастагIий хIила леладе баьлар. Бус Темарлан волчара цIавоагIача Савара ворох топ техаяр. Техар меттахьа техай аьнна, хьатIабаьхка моастагIий шийна байзача, кхерабар духьа шозза гIеттий тепча кхессаяр цо. Вожаш байддабар. ШоллагIча дийнахьа лийца дIабигар кулакаш. Кулакаш лаьгIбенначул тIехьагIа майрра колхозе баьхкар хало, моцал ловш баьха Темарлана юртахой. Бокъонца чIоагIбенна дIаэттар боахам. 1936 шера кхо саг парте вахар: Савар, Дирес, Арс-Iаьла. Баха гIийртарех виълагIвар Темарлан вар.

Парте вахара гIулакх къастале цхьа ди хьалха райкоме тIавийхар Темарлан.

— Темарлан, — аьлар болхлочо, — вай шинъ довза дукха ха я. Дика болхло ва хьо, райкоме лоархI, наха веза хет. Саг венавац со волча хьона во тешал деш. Цхьабакъда, партена цIена нах эш. Болатацарэ дов дита деза Iа. Пхьа саккат да. Дукха ваха, Темарлан дита из дов, аз яхачоа къинтIера а вала. Аз яхар де, декке варгвац хьо...

Темарлан сихвелар. Ше санна йоаккх а ца ховш, Iояьккха кий тоIIаяь бе а елла, хьайзза араваьлар из райкома болхло волчара. Гуйре яр. Мух хьекхар. тIехкашка кхаччалца шелал чуеннаяр. Юрта кхаччалца дог делхаш вахар из, чов хинна оалхазар мо етталора керта чура уйла. Шозза-кхозза райкоме юхаваха дагадехар цунна, цхьабакъда, веший цIий коанашка латташ санна, ший кулгашта IотIа а хьаже, сихагIа волалора. Аьшк хинна къовлабеннабар накха. Сага бехк баккха низ тоъацар. ЦIакхаьчачул тIехьагIа Iовижар, цхьабакъда, сийрда сахиллалца бIарг вIашкабилланзар. ДIайха лазар кхийттача санна, дегI доагар. Шийна могар дича эгIазал йоагIацар цун дега аьттехьа, човхадаь бер санна удар. КIеззига ха яьлча ший дехарах балхара мукъаваьлар, гот йоаллаеш кхашка лийлар. Савар дукха ихар, Iайха леладечун уйла е яхаш. Цох а хIама хиланзар. Темарлана когачетта Дирес хьожавир, хIаьта, Савар райкома секретарь хилар. ТIом болабеннача дийнахьа военкомате вахар Савар, бакъда, бIарга-са дика дац хьа аьнна, цавугаш витар.

Из дар хIанз Темарлана дагадехар.

Ший къамаьл йистедаьлча, юртарча нахагэ ла а дийгIа, Темарлана хьатIавера Савар. Салам а денна, Темарлан дIавийхар цо. МаIасийга цхьаши дош а аьнна, хьун такилгах дIаволавеннача Савара тIехьа дIаволавелар вож.

— БIаргасинош леладу Iа? — хьаттар цо хьалха дIаводача Саварага.

— Лела ца дича доалий ераш... Ераш доацаш висача лоам а бIаргагуш ца хилча? Мишта воалл хьо? Фу хьал да?

— Нах санна дIавоалл-кх, могаш воаца-м дукха ха я.

— Лазар дувца ха яц хьона ер. Айс дена гIулакх дувцаргда аз хьона.

— Дувца дезар-м дийца ма ваьнчавий хьо... Хье фу деш ва алал Iа?

— Темарлан, уж ши баьри дагавоагIий хьона?

— МалагIа ши баьри?

— Ши Салауддин оаларкх вай царех.

— XIаьта. ТIем тIара цIабаьхкабац яхаш ма бувцарий уж.

— Дика дар из ишта даларе. Ши-кхо ди хьалха вай хьунагIа фашисташа десант чукхессай, селхан уж лувца гIерташ оаха ца деш хIама дисадац. Го баьчул тIехьагIа кIалхарбала вIаштIехьдаьннад цар, вай шин сага чов а еш. Уж хьулабенначара ши альбом корадаьд, гитлеровски гIирс тIабувха сурташ тIа а долаш. Цу сурташта болчарех шиъ вайзав тхона. ЦаI Донде Салауддин ва, вож Пий Салауддин ва. Доагаде ца кхувш дисача каьхаташ тIа а цар цIераш я. Ерригa десант виъ сагах латт. Шортта герз да царга. Лаьттах дIаелла йоалла раци а хьакораьй. Хьагучох, лаьрхIа кийч а баь, цхьан гIулакха чукхайсаб уж. Юхе бисача шиннех цаI эрсе хила веза, вож шеко йоацаш татарин ва. Нагахьа санна уж новкъазара ца боахе, фуннагIа де эхь дац царна. Дирес а МаIас а хьа а техе, укх минотe денз моастагIий лар яккха аравала веза. Белгалдаьнна хIама хуле, тхога сиха хоам а бе.

— Уж сий доацаш нах болга ховра сона, — аьлар Темарлана, шийна хезачох ца тешаш, — цхьабакъда, цу тайпара хIама цар дергда аьнна хетацар сона.

— Живари, мела ма диталаш из гIулакх.

Лаьтта илла бокъабенна саьрг хьа а нийца кагбир Савара. Из ханал хьалха къавелча санна хетаделар Темарлана. Корта бокъонца кIайбеннабар, бIаргаш маьлхара хьежар, дукха хана денз цо наб ца елга гуш дар.

— Хье фу деш ва хьо?— хаьттар Савара. — Дезалга фу хьал да? Бакийна могий?

— Дерригa дика да. Уж ши гоавар ма вий сона дагавоаллар-м, — эгIазне йист хилар Темарлан.— ЖIалеш!

Гулбенна нах латтача юхабахар уж шаккъе а.

— Кегадала йиш яц вай, — йоахар юртарча школе болх беш хиннача къаеннача Агния Петровнас. Дукха ха яр из юрта яха ена. Хьалха вIалла шийна ца довзаш хиннача къамах дIайийнаяр из, наьха хьашташ, гIулакхаш, Iоамалаш, уйлаш кхетае Iомаеннаяр. ТIом болабенна бутт а балале, цун воI Николай тIем тIа вигар, кастта диъ шу даьнна йиIиг маьрнаьнага а йига, керда вIашагIъеллача батальонах дIакхийтар юрта фельдшер йолаш болх беш хинна цун нус. Шиннегара а маьрша да тхо яхаш каьхаташ ухар, йиIигага хьожаш хилалахь яхаш дехар дора, хье а лоралелахь йоахар.

— Берий дешар юкъах дита йиш яц, — йоахар хьехархочо, — укхаза школана лаьрхIа цIенош де деза. МоастагIий лелхабаьчул тIехьагIа а даха дезаш ма дий вай. Вахара кIеж сацийта йиш яц..

Агния Петровнас деча къамаьла раьза волаш Темарланагахьа хьахьежар Савар. Дог тохаделар цун шийна а дуккхача юртарча берашта а хьийха саг бIаргаяйча. Дукха ха яьккхар цо цунна бIарахьежаш латташ.

— Дика да, дика, — йоахар цо Темарланага, — сага дегал доккхагIа хIама дац-кх укх дунен тIа.

Къамаьл даь а яьнна, Агния Петровна хьахояьлча, дIатIа а ваха. безаме мархIа еллар из Савара.

— Баркал хилда хьона тхогара массанешкара а дерригача къамангара а. Оаха дицдергдац из цIаккха, — йоахар цо, ше бIаргавайна гIадъяхача хьехархочунга. — Каст-каста ухаргва со хьо йолча. XIанз сиха ва со, яьнна цIи санна сиха

Ше дIавахале хьалха шийца хиннача шин сагах цаI хьатIавийхар Савара.

— Новкъост Бригвадзе, укхаза Iергва хьо... Хьайна тIадилла декхар дика кхетадеш ма вий хьо, — аьлар цо хьатара юхь йолча лакхача зIамигача сагага — Тешаме новкъост ва, — дIахьежар из Темарланагахьа, — укхо новкъостал дергда хьона.

Савари цунца хинна шоллагIа вола новкъости дIабахачул тIехьагIа а. дIа ца болхаш дукха лаьттар юртахой, моастагIашта вий кхайкаеш.